

סיפורו של הר הזיתים

השם ביאטה ברגר מצלצל לכם מוכר? על פרופ' סופיה גיצובה שמעתם? אנשים רבים שהקדישו את חייהם למען העם והארץ הושמטו מספרי ההיסטוריה, וכמעט נשכחו. מצבת אבן בודדה מספרת את סיפורם האישי והלאומי, אם רק נטה אוזן ונשמע. שרה ברנע, מורת דרך וחוקרת הר הזיתים, שמעה את סיפורו של ההר ואת סיפורם של הקבורים בו | תמר צדור

לנו אירועים, דמויות ואורח חיים בכל תקופה ותקופה. מאחורי המילים החרוטות על גבי המצבות מסתתר סיפור חיים אישי ולאומי, ומי שמסייר בין המצבות, למעשה מהלך במסדרונות המוזיאון ההיסטורי של עם ישראל.

אבנים עם לב אדם

בעקבות מסורות הקשורות את הר הזיתים לתחיית המתים, עלו יהודים רבים בסוף ימיהם לארץ ישראל, כדי להיקבר בהר. בבית העלמין קבורים רבנים, אדמו"רים, אנשי חזון ואנשי מעש, סופרים ומשוררים, לוחמים ומגינים, מיטב

שהיה בנע היתה מורה במקצועה, עד שיצאה לשנת שבתון, נרשמה לקורס בנושא מזרח ירושלים, ו"נדבקה בחיידק הירושלמי". לפני כשתים עשרה שנים, תוך כדי סיורים במזרח ירושלים, הגיעה שרה ברנע גם להר הזיתים, ומאז היא לא עזבה אותו.

"אני גרה ביישוב אלון שממזרח לעיר, אך ביתי השני, עד כמה שזה נשמע מוזר, הוא בית הקברות בהר הזיתים", מספרת ברנע, "בית הקברות אינו רק אדמה ואבן, בית הקברות כשמו כן הוא 'בית החיים', 'בית מועד לכל חי'. הוא משקף

שרה ברנע

**מאחורי המילים
החרוטות על גבי
המצבות מסתתרת
סיפור חיים
אישי ולאומי,
ומי שמסייד
בין המצבות,
למעשה מהלך
במסדרונות
המוזיאון
ההיסטורי של
עם ישראל**

בניה ובוניה של העיר ירושלים ומדינת ישראל. ביניהם הרב קוק, האור החיים הקדוש, הרש"ש, הרבי מגור, ש"י עגנון, אליעזר בן יהודה, הנרייטה סולד, מנחם בגין ועוד. תחילתו של בית הקברות היהודי בימי בית ראשון, אז נקברו המתים מול עיר דוד, במקום בו שוכן היום הכפר סילוואן. לאחר מכן בימי בית שני כל הר הזיתים היה "עיר מתים", כשמאות מערות קבורה נחצבו בו. עם זאת לאחר חורבן הבית ולאחר הכבוש הצלבני, כשהקהילה היהודית נכחדה, הבית קברות בהר חדל מלהתקיים.

"קבורה פעילה ברצף בבית הקברות בהר הזיתים החלה מאמצע המאה ה-13. בתחילה כל החלקות היו שייכות לעדה הספרדית, כיוון שתושבי העיר היו ספרדים. בשנת 1856 הוקמה החלקה האשכנזית בבית הקברות, וכן חלקת החסידים שהקימו ר' ישראל בק ובנו ניסן. עד שנת 1935 פעלו 12 חברות קדישא בהר, ואילו בשנת 1935 נרכשה החלקה האחרונה של הר הזיתים חלקת "קהילת ירושלים", שבה נקברו נפטרים ללא שייכות עדתית.

"בתאריך 29 בנובמבר 1947, התקבלה באו"ם ההחלטה על חלוקת הארץ, והחל המצור על העיר ירושלים. בט"ו באדר א' תש"ח (1948.25.2), לאחר הפיצוץ ברחוב בן יהודה, נפסקה הקבורה בהר. במשך תשע עשרה שנות השלטון הירדני, חולל והושחת בית הקברות, נעשה בו הרס מאורגן ושיטתי, שבעים אחוז מהמצבות נהרסו. שלושה מחנות צבאיים של הלגיון הירדני נבנו מהמצבות, כביש ירושלים-יריחו הורחב על גבי המצבות, ובחלקה הספרדית, ממערב לכביש, שפכו ערימות עפר על הקברים והקימו מגרש חניה".

מתי חזרנו אל ההר?

"בכ"ח באייר תשכ"ז, עם שחרור העיר, נעשו הפעולות הראשונות בשטח שכללו ליקוט העצמות וקבורתן בקברי אחים, הריסת

הכבישים שנסללו בתוך בית הקברות, ופניו הפסולת. התהליך המסובך של שיקום בית הקברות החל בסוף שנות הששים ונמשך עד היום. חלקות שהיה להם מיפוי שוקמו ביתר קלות, אולם חלקות ללא מיפוי, כמו החלקות הספרדיות, נותרו בחלקן הרוסות וחברות במשך כארבעים שנה".

מה קורה היום בחלקות הספרדיות?

"פעולת השיקום בחלקות הספרדיות התאפשרה לפני שלוש שנים, כאשר משפחת פרנס, שניהלה במשך כ-250 שנה את החברה קדישא של עדת הספרדים, הסכימה למסור את פנקסי החברה שהיו ברשותה, וכעת מפענח אותם מר אפרים לוי בארכיון העיר.

"מי שיבוא היום לפקוד את החלקות הספרדיות בהר, יוכל להתרשם מפעולת שיקום נמרצת המתבצעת על ידי החברה קדישא הספרדית, אתרא קדישא והחברה לפתוח ירושלים (הרל"י). ערימות עפר שעמדו במשך שנים באמצע החלקה הוסרו, ומאות קברים שוקמו.

"ההפתעה הגדולה במלאכת השיקום היתה בחלקת הבוכרים. על חלקה זו הקימו הירדנים מגרש חניה, והיא כוסתה ברובה בעפר. לפני שנתיים התחילו להרים את העפר ונחשפו המצבות בשלמותן. בכל ההר המצבות חוללו ונהרסו, ואילו כאן הן נותרו שלמות. אנשים שהתייאשו מלמצוא את קברי יקיריהן, מתחילים עתה להגיע אט אט אל ההר, ולחפש את מצבות קרוביהם. שכונת הבוכרים 'מתעוררת לתחייה'. מצבתו של הרב אמינוף נחשפה, וכך גם מצבותיהם של הרב ניסנוב, שלומוב, פנחסוף ועוד ועוד".

שרה מספרת על מקרה מרגש במיוחד שארע בחלקת הבוכרים, "לפני שלשה שבועות, בזמן שצילמתי את השיקום בחלקה הספרדית, נפלו עיני על קבר ללא מצבה, בקצה היתה אבן שטר

לעמותה למען החייל הבודד
דרושים רציניים מכל הארץ

העבודה במשרה מלאה - 6 ימים בשבוע
דרישות: אמינות, רצינות, אחריות, חריצות,
אסרטיביות, ראש גדול, כריזמטיות, בגרות
העבודה מתאימה לגברים ונשים

קו"ח למייל: info@lonesoldier.org.il

**למתאימים
מובטח
שכר גבוה
+רכב**

בט"ד

**דחשים
לעבודת
שטח**

כנס גדול של משפחת סלומון, שאף הם עלו בעליית תלמידי הגאון, ובמסגרת הכנס ערכתי סיורי שורשים בהר. בני המשפחה פקדו לראשונה את קברי אבותיהם והתרגשו מאוד."

מי את ביאטה ברגר?

בין הסיורים ששרה עורכת בהר הזיתים, ישנו גם סיור הנקרא "נשים פורצות דרך הקבורות בהר". בסיור זה שומעים את סיפורן המיוחד של נשים ששמן הושמט מספרי ההיסטוריה, "למשל ביאטה ברגר הקבורה בהר הזיתים. אישה זו הקימה בגרמניה בית יתומים בשם "בית האהבה", וכשהנאצים עלו לשלטון היא הבריחה במסירות נפש את הילדים לארץ ישראל. בסיור נפגשים גם עם דמותה של חנה רחל וורברמכר, האדמו"רית מלובלין, ועם פרופ' סופיה גיצובה, שמעת עליהן?"

האמת היא שלא..

"גם אני לא שמעתי עליהן, עד שהגעתי לבית הקברות ו'המצבה ספרה לי את הסיפור". בסיור אנחנו מדברים גם על נשים מוכרות יותר, ומקבלים תשובות לשאלות כמו: מדוע דבורה בן יהודה לא נקברה בנחלת משפחתה? או מדוע סביב קברה של הנרייטה סולד גדל שיח רוזמרין גדול?"

משהו לסיום?

"רציתי להזכיר את עֶבֶד, שומר בית הקברות הנאמן, ששומר במסירות כבר כמעט שבעים שנה. עֶבֶד הוא ידיד טוב, מכיר כל מצבה ויודע מתי יום הזיכרון של כל נפטר".
לסיכום מתארת שרה מה עומד מאחורי הסיורים בהר הזיתים, "סיור בבית הקברות הוא סיור שונה מספור רגיל. הוא מלווה בזיכרון למה שהיה ואיננו, הוא מפגש בין החיים למתים, בין עבר להווה, ובהר הזיתים – גם בין ההווה לעתיד, לאמונה באחרית הימים ובתחיית המתים".

לביורים ולהזמנת סיורים: 050-5932196

(אותה מניחים הספרדים לאחר שקונים את הקבר עוד בחיים), על הקבר היה כתוב 'אנה' אשת נתנאל דוידוף, ובסמוך ניצבה האבן של אבי המשפחה נתנאל.

"משפחת דוידוף, ממייסדי ומנהיגי השכונה, עיברתו את שם המשפחה לשם בן דוד, ובניהם גרים אצלנו בישוב. תוך שבוע ארגנו סיור בשטח לבני המשפחה, והסתבר שיום הזיכרון של אבי המשפחה נתנאל, חל בי' כסלו, ממש באותו שבוע. נאמרו פרקי תהילים וההתרגשות הייתה גדולה".

שרה מדגישה שהיא לא עובדת לבד, אלא בשיתוף עם 'מרכז המידע של עיר דוד', 'מוטי', נחשון ודניאל מנצחים כבר כמה שנים על עבודת התיעוד והמיפוי לאתר האינטרנט <http://www.mountofolives.co.il>, וזאת הזדמנות להודות להם".

על האשכנזים יש לך גם סיפורים?

"בוודאי! במסגרת עבודה בפרויקט מיפוי של ההר, התבקשתי לכתוב בקצרה קורות חיים לנפטרים "ידועי שם" הקבורים בהר. במהלך הכתיבה, התחברתי במיוחד לקבוצת עולים מבוני ירושלים, תלמידי הגאון מוילנא, שמתוך דחף משיחי עלו לארץ בתחילת המאה ה-19. הם הגיעו מצפת לירושלים, ואף על פי שרבים מהם מתו במגיפות וסבלו מרדיפות, הם נאחזו והתיישבו בעיר, וייסדו בה את הקהילה הפרושית. לבני עליה אלו לא היו תמונות, ובספרי ההיסטוריה לא הזכירו את מפעלם, וכך מה שלא למדתי בשיעורי ההיסטוריה, למדתי דרך הכיתוב שעל המצבות הפזורות בהר.

"חלק מהמצבות של תלמידי הגר"א הראשונים לא נמצאו, וחשבנו שהן נהרסו. אולם כשהחל שיקום החלקה הספרדית היתה לנו הפתעה נוספת, בעת הסרת גלי העפר מעל המצבות נחשפה חלקה אשכנזית קטנה, בה נקברו ראשוני המתיישבים. לפני חודשיים היה

אין לך מצווה גדולה כמו פדיון שבויים (רמב"ם)

שתי מתנות ייחודיות המפארות את שולחן השבת יגיעו עם שליח לכל התורם למצוות "פדיון שבויים" להצלת הנשים והילדים מהכפרים הערביים

52 ש"ח לחודש למשך שנה בלבד | www.yadlachim.co.il

הראשל"צ רבי מרדכי אליהו זצ"ל

"יד לאחים מקיימים מצוות פדיון שבויים"

ת.ד. 551 ב"ב. התרומות מוכרות לצרכי מצו

לפי סעיף 46 ח.נ בנק הדואר 44-22-440

יד לאחים 1-800-620-640